
„Митове“ на Стивън Фрай – съвременна адаптация на старогръцките митове и легенди¹

Даниела Статулова

СУ „Св. Климент Охридски“
имейл: d_soleil@yahoo.com

Резюме: Текстът разглежда книгата на Стивън Фрай „Митове“ като модерна и изпълнена с хумор адаптация на старогръцката митология. Фокус на изследването са приложените езикови политики и практики, както и баланса на езиковите формации. От съществено значение е ярката и самобитна творческа личност на автора с особен поглед върху съвременния свят и приетите стереотипи.

Ключови думи: езикови политики и практики, старогръцка митология, адаптация

*...и страхотно отекна морето безбрежно,
силно затътна земята, застена небето широко
в трусове, чак из основи под напора на боговете...*

Хезиод „Теогония“

Различните народи и общества създават собствени митове и легенди относно генезиса на света. Те посвоему дават обяснение за същността и източниците на силите, породили редица природни явления – вулканични изригвания, бури, приливни вълни, земетресения и т.н. Хората почитат природата като източник на животелни сили. Наблюдават ритмичната смяна на сезоните, движението на небесните тела по нощното небе, изгрева и всяко явление, което играе важна роля в битието, като поставят в центъра божественото начало:

¹ Текстът е подготвен в рамките на дисциплината на проф. д.н. Андреана Ефтимова „Езикови политики и практики в издаването“ в магистърската програма на ФЖМК „Традиционно и дигитално публикуване“.

„Колективното несъзнателно на много цивилизации ни разказва истории за гневни богове, за умиращи и възраждащи се богове, за богини на плодородието, за божества, демони и духове на огъня, земята и въздуха...” (Фрай: 8). Погледнато назад във времето, идеята за начало на сътворението се среща в преданията на народите от „Плодородния полумесец” – цивилизациите на Вавилон, Шумер, Акадската империя, чийто разцвет предхожда този на Древна Елада. Те от своя страна препращат към земите на Индия, та чак до Африка и зараждането на човешкия вид.

Но колкото митове и легенди да има по света, както споделя англичанинът Стивън Фрай: „нещо в гръцките предания ме озаряваше отвътре”. Необикновени са силата, темпераментът, страстите, специфичността и убедителните детайли в митологията на древните елини, оцеляла със своеобразна жизненост и колорит, които я отличават от другите. Съхранена е чрез творчеството на първите поети и предадена в ненарушена приемственост – от зараждането на писмеността до наши дни. Разказите за богове, чудовища и герои много си приличат. Древногръцките митове имат общи черти с другите преданията, но са уникални с това, че са първите последователни повествования за зараждането и възхода на човечеството, водените битки, намесата на боговете, техните злоупотреби и тирания над човешката съдба. Елините не се подчиняват сляпо на боговете, те прозират користните им цели, съзнават суетното им желание за обожание и се одързостяват да застанат като равни с тях. Създават боговете по свой образ и подобие: войнствени, брутални, ревниви и отмъстителни, но и способни на съчувствие, любов и нежност. Споделят убеждението, че създателят на един жесток, капризен и в същото време удивителен свят, сам трябва да отговаря на подобни качества. Една от най-известните книги за старогръцките митове и легенди, позната у нас, е на руския писател Николай Кун „Митове на Древна Гърция”, написана през 1914 г. „за ученичките и учениците от старшите класове на средните учебни заведения, както и за всички, които се интересуват от митологията на гърците и римляните”, издадена през 1922 г. под заглавие „Какво са разказвали древните гърци и римляни за своите богове и герои”. Но това са истории, достъпни най-вече за Източния блок.

Стивън Фрай е обичан от публиката английски актьор, комик, режисьор, телевизионен водещ, сценарист и драматург, който много

пъти е обявяван за една от най-влиятелните личности на Великобритания. Носител е на множество национални и международни награди като БАФТА, „Сателит“, номинация за „Златен глобус“ и удостоен с високото отличие за цялостно творчество на Британските комедийни награди през 2007 г. Откроява се с особен аристократичен финес и типичен английски хумор. Ролите му са запомнящи се и впечатляващи като тази на Джийвс от комедийния сериал „Джийвс и Устър“, където си партнира с Хю Лори (негов много добър приятел и в живота). Автор е на бестселъри и автобиографични книги, познат глас със собствен прочит на аудиоверсиите на седемте книги за Хари Потър. Сънародниците му твърдят, че английският му език е безупречен и дори има издадена книга, която учи „как да се говори като Стивън Фрай“. Актьорът не се бои да излага личния си живот на показ – прави филм за биполярното си личностно разстройство и открито заявява хомосексуализма си. Със своята адаптация и до известна степен интерпретация на „Приказките от Древна Гърция“ (тази книга формира ранните му детски години и израстването му), Фрай демонстрира впечатляваща ерудиция, заразителен хумор и неповторим стил. Митовите са преразказани в контекста на нашето съвремие по достъпен, ироничен и закачлив начин (стилът на Фрай много напомня на екранните библейски и класически интерпретации и пародии на комедийната група Монти Пайтън и американския режисьор Мел Брукс), има: „страсти, секс, кръв, насилие, кръвосмешения, битки, чудовища, богове и герои...“. Този: „Проникновено, жизнерадостен и весел преразказ излъчва истински чар“ (Гардиън).

Актьорът споделя, че има своите култови автори, чиито книги формират детството му: „класическите колекции на древногръцки митове“: „A Wonder-Book for Girls and Boys“, Nathaniel Hawthorne („Чудна книга за момичета и момчета“, 1851, Натаниъл Хоторн) и нейното продължение „Tanglewood Tales“ („Истории от Тангълуд“, 1853); „The Age of Fable“, Thomas Bulfinch („Епоха на митовите“, 1855, Томас Булфинч), по-късно „Bulfinch’s Mythology“ (на български „Митове и легенди от рицарските времена“. Рива, 2017); „Mythology: Timeless Tales of God and Heroes“, Edith Hamilton („Митология: Вечните разкази за богове и герои“, 1942, Едит Хамилтън); „Heroes, Gods and Monsters of the Greek Myths“, Bernard Evslin („Герои, богове и чудовища в древногръцките митове“, 1967, Бърнард Евслин); „The Adventures of Ulysses“, Charles Lamb („Приключенията на Одисей“, 1808, Чарлс Лам), познат на българския читател с „Шекспирови

приказки" (Емас, 2008), преразказани съвместно със сестра му Мери; и любимата "Favoutite Greek Myths", Lilian Stoughton Hyde („Любими гръцки митове", 1905, Л. С. Хайд).

Неговите „Митове" се уповават на „Теогония" на Хезиод, „Златното магаре" на псевдо-Апулей и „Метарморфози" на Овидий (за когото твърди, че е *много продуктивен, разточителен, експанзивен, безочлив, подходът му е кинематографичен, а поради своята енергичност и постоянна смяна на гледни точки с удоволствие добавял, премахвал и съчинявал някои детайли, което въздейства и върху мен и – да кажем „ми вдъхна смелост" за собствения ми преразказ на митовете*). Наративът е изпъстрен с обяснителни бележки – поравно академично задълбочени и обаятелно хумористични – Фрай ни дава частична, но богата картина на елинския свят. Като структура е налице трилогия, обединяваща три части – „Богове", „Герои" и „Хора". Започва от сътворението – не с взрив, а с появата на „Хаос", през първото поколение „първични" божества, титаните, дванайсетте Олимпийци и накрая хората в техните две поколения (след като първото е погубено в потоп) и първата жена Пандора. Фрай е експанзивен и смел в подхода си. В подбора на разказите той не включва, знаейки, че поема огромен риск, историите на Едип, Персей, Тезей, Язон, Херакъл, Медея и Антигона, както и целия Троянски цикъл, защото всяка една от тях е цяла вселена и изисква отделно внимание. Авторът решава да предаде своята неподправена емоция от ранните си детски години на читателите, особено тези, които никога не са се срещали с историите от гръцката митология – „нешлифовани диаманти", "tabula rasa" за едно ново познание. Не е необходима предварителна подготовка за дешифриране на митовете. Всичко започва от една празна Вселена. Според Фрай неговата адаптация е достъпна и за напълно неподготвените, поднесена на един разбираем, съвременен език, тя не предполага академично образование, а се чете за забавление.

Обект на изследване в предложения текст са езиковите политики и практики в „Митове" на Стивън Фрай като съвременна адаптацията и нов прочит на старогръцките митове и легенди. Изследването се ограничава до една представителна извадка от отделни примери от книгата.

Удоволствието от четенето на български език се дължи на Боряна Джанабетска – основател и собственик на издателство „Еднорог". Тя

завършва немска гимназия и английска филология, като превежда произведения на знакови автори като Джеръми Паксман, Дона Тарт, Бил Брайсън, Хилари Мантел. Голяма част от преводаческия си труд тя посвещава на съвременната шотландска литература, превеждайки произведения на именити шотландски автори като Алистър Грей, Мишел Фейбър, Джеймс Робъртсън, Вал Макдърмид и Алегзандър Маккол Смит. Отличена е с наградата на името на поета-лауреат Едуин Морган. Сред популярните автори на издателство „Еднорог“, представени на български пазар благодарение на Джанабетска, са Орхан Памук, Филипа Грегъри, Майкъл Шейбон, Борис Акунин, Артуро Перес-Реверте.

Преводната литература има отношение към езиковите политики и практики на приемната страна. Езиковите политики са „дейност, която се определя от обществените цели и интереси на класи, на партии или групировки, а също така и дейност на органите на държавната власт и държавното управление, която отразява обществения строй и икономическата структура на страната“ (Енциклопедия А-Я, 1974: 635-636).

Вследствие на редица социални промени и процеси на демократизация, колоквиализация, интелектуализация, терминологизация, детерминологизация и интернационализация на речта, се изменя комуникативният елемент и нормата на речевото поведение се съобразява с целта, а не с традицията на стандарта (книжовният език и официално-разговорната кодифицирана реч). Всички модели на националния език са в непрекъснато взаимодействие и влияние, смесват се книжовната норма и узуса, получават се отклонения с функционална насоченост, особено при преводите. Тези процеси могат да се проследят в писаното слово – художествените текстове, където езикът показва начинът на „говорене“ на различните нации, етноси и социални групи.

Примери от книгата:

Особености на стила (на оригиналния и преводния текст), вследствие на демократизация на езика:

1. разговорност (колоквиализация)

- Хера определяла Артемида като „**мъжкарана**“.

- Артемида въртяла Зевс на малкия си пръст.
 - Кравите го **зяпали** известно време.
 - Струва ми се, ми **се падаш** полубрат?
 - Мрачното му настроение **се изпарило**.
 - ...град с **паянтови** постройки...
 - Дионис, като повечето сериозни **пиячи**, лесно се вълнувал и изпадал в умиление.
 - Вероятно **се шляе** долу край пещерите на Тартар.
2. допускане на диалектни и жаргонни думи и изрази, сленг
- Ти си самовлюбена **кучка**.
3. дисфемизация, обсценна лексика, обидни номинации
- Какво, по дяволите, търсиш тук?
 - Мътните да те вземат!
 - Точно това е най-важното. Да разполагаме с един интелигентен – е, **полуинтелигентен** (обида по отношение на интелекта) – клас същества, които да ни възхваляват и да ни се кланят, да играят с нас и да ни забавляват. Един подчинен на нас, обожаваш ни вид **дребосъци** (дисфемизъм за малки на ръст хора), **миниатюри**.
 - Една сутрин, докато обикалял градината и отбелязвал с обичайната наслада как изящно блещукали капчиците роса по деликатните венчелистчета на обичните му рози, Мидас се препънал в тялото на някакъв спящ старец, **грозен, с шкембе**, който спял свит на земята и **хъркал като прасе**.
 - Може би ще пожелаете да се отбиете в банята?! (намек за нечистоплътност)
 - ...първобитни хора, **грухтящи** из пещерите.

4. каламбури, псевдоетимологии и ирония:

- Уран (гр. Οὐρανός = небе, в древногръцката митология – върховен бог, първият владетел на Вселената, цар на небето. Прародител на всички останали богове. На английски език се изписва Uranos (Юранъс), а звучи като "your anus" = твоят анус. Произнасянето на името поражда голямо веселие при децата.
- *Странно е, че имената „Оксфорд“ (англ.) и „Боспор“ (гр.)* означават едно и също. = „говежди брод“ – мястото, където кравата Йо преминава от Европа в Азия.
- Там стои до ден днешен Тантал, мъчително близо до удовлетворението на желанията си, но то му е отказано за вечни времена, и така въплъщава мъчителната безпомощност на неосъществимото желание, която на английски носи неговото име – **tantalized**, подлаган на Танталови мъки, осъден на неутолимите си желания до края на времето (на английски tantalus има конотативно значение на малък шкаф за алкохолни напитки, „мъчително“ недостъпен за малките деца).
- **Семинална семантична семиология** от **семенната** течност на небето.
- Зевс **имал добри намерения**. Тези три думи толкова често предсказвали беда за някой нещастен полубог, за някоя нимфа или смъртен.

5. интелектуализация и терминологизация – поле на експертната реч

- *пеницилин* (мед. терминология)
- *ентропия* (гр. εν – вътре, τρέπω – пренасям; физична величина, която представлява мярка за безпорядъка на

термодинамичните системи; мит. завръщане към неизбежната съдба, цикличност).

- *партеногенеза* (гр. раждаща девственица)
 - *еквивалент* (лат. *equivalens, -ntis*) = книж. равностойност
 - *Семинална семантична семиология* (семинален (англ.) = семенен, зачатъчен; семантика (гр.) = *σημαντικός* [*semantikós*] – значим, *σημαίνω* [*semaino*] – да означавам, посочвам, *σημα* [*sema*] – знак т.е. науката, изучаваща значението на думите, фразите и други лингвистични обекти; семиология (гр. *σημειωτική*, от стргр. *σημεῖον* – „знак, признак“) е наука за различните видове знакови и сигнални системи като съобщителни средства между хората и между животните; естествените и изкуствените езици сред хората и сигналите между делфини, мравки, пчели и др. Терминът е „изкован“ от лингвиста Фердинанд дьо Сосюр, като съвременното наименование е семиотика).
 - Когато загубиш вяра в хората, те ти показват какво струват – ето така. Ето, това баща ми нарича **xenia** (гр. *ξενία* = гостоприемство).
 - *mores* (лат. заемка) = нрави, а оттам – морал
6. Интернационализация, глобализация – използване на интернационална лексика, чужди азбучни и диграфски практики, глобални мисловни модели и концепти
- англицизми, думи от латински, гръцки и др. езици, заемки
 - Хаосът е бил някаква ужасна бъркотия – като стая на **тийнейджър** (англ.), само че още по-лошо. Дългата верига на сътворението, водеща до пеликани, **пеницилин** (лат. заемка), отровни гъби, жаби, тюлени, моржове, лъвовове, човешки същества и **нарциси** (заемка от гр. *νάρκισσος* през

лат. narcissus), убийство, изкуство, любов и бъркотия до смърт, лудост и **бисквити** (лат. думи "bis" – двойно и "coquere" – да сготвя, което буквално означава изпечени, сготвени два пъти. Името идва от начина, по който са приготвяни бисквитите в началото – първо са изпичани във фурна, а после изсушавани на слаб огън).

- ...строгите **милитаристични** (англ.) норми на тяхното общество.
- *драма* (гр. заемка)
- *индивидуалност* (лат. заемка individuum – неделимо, индивидуален)
- *мода* (заемка от фр. mode от лат. modus = начин, маниер, правило, мярка)
- *дефект* (лат. заемка defectus) = отклонение от нормата
- Неговата светлина не била златна като Аполоновата, а сребриста – с цвета на живака. Всъщност елементът, който на английски носи неговото име, **mercury** (лат. заемка), е наричан и quicksilver (англ. живо сребро – б. пр.), а всичко, с което свързваме думата **mercurial** (лат. заемка = жизнен, жизнерадостен, безгрижен, весел; несериозен, променлив, изменчив, непостоянен – б. пр.), ни напомня най-очарователния сред боговете.
- *шкембе* (перс. заемка)

7. модни изрази

- Ти си сръчен, втори Хефест. **Моята идея е** (искам да кажа) да ти да оформиш тези същества от... ами от глина например. Те трябва да ни наподобяват по образ, да са наши точни **анатомични копия** (по наш образ и подобие) във всяко отношение, но в умален мащаб. А после ще можем да ги

анимираме (да ги задвижим), да им вдъхнем живот, да ги размножим и да ги пуснем сред природата, за да видим какво ще се случи.

- *Мидас се **главозамаял*** (вм. възгордял се).
- Да му кажеш да ме остави на мира.
- Придали си **спортсменски** радостни изражения.
- Това придавало на Хермес внушителност ...на **отракан юноша...**
- да живее леко, за мига...

8. словообразователни модели

- *морбидни склонности* (лат. morbidus = болестен)
- *интроспективно състояние* (лат. introspectus, фр. introspectif = който гледа навътре в себе си, самонаблюдателен)
- в компактна (англ.) форма (гр. заемка)

9. сложни синтактични конструкции (част от интелектуализацията) и спазване на книжовната норма

- Споменах преди, че Фригия била едно от по-бедните царства, и макар че приятелите на Мидас не го считали за алчен или лаком, като всеки владетел и той копнеел да може да отделя повече средства за войската си, за двореца си, за поданиците си и за благоустройство.

10. детабуизация – употреба на политически коректни номинации (които да подменят табуирани наименования) и евфемизация (любовна, интимна, научна, обща)

- Уран **покривал** навсякъде майка си – както небето покрива земята до ден днешен, и както **жребецът покрива кобилата** (евфемизъм за полов акт).

- Съюзът им бил удовлетворяващо **продуктивен** (интимна евфемизация).
- Никс и Ереб тъкмо вече били **набрали инерция** (интимна евфемизация).
- Сизиф и Мелопс разговаряли лениво за коне, **жени** (секс), спорт и война.
- някакъв гръцки дон Жуан
- Статуи и изображения на глинени съдове и храмови фризове ни показват, че гърците намирали за достойно за възхищение онова, **от което римляните се бояли** (обща евфемизация) (в големите музеи по света са скрити съкровища, представлящи фигури със смесен пол като Хермафродит. Днес има преоткриване на тези пренебрегвани територии, които съвпадат с по-широкото разбиране на половата флуидност в рамките на обществото).

11. генерализирана употреба на маскулинни форми

- Антропос (anthropos, от гр. **άνθρωπος**) – думата означава човек. За съжаление много думи, обозначаващи нашия вид, се отнасят само до мъжката му разновидност. **Mankind**, английската дума за човечество например, произхожда от думата **man**, означаваща и мъж, и човек, което доста невъзпитано изолира половината човечество...думата **man** всъщност е свързана с латинските думи mens, дух, и manus, ръка и е имала неутрална употреба допреди хиляда години.

Има различни книги, посветени на старогръцките митове и легенди, но не е голям броят на новите и модерни адаптации на историите от Олимп. Липсата им се налага да бъде запълвана с интерпретации като поредицата на Рик Риърдън за Пърси Джаксън, чрез която учениците през последните години се докосват до света на боговете. „Митове“ на Стивън Фрай е едновременно модерна, достоверна и изпълнена с

хумор. Книгата не преписва дословно класическите примери, тя е собствен прочит – с откриване, описание и адаптация на митологията в художествен и елементи от научно-популярния стил.

Езиковата политика на изданието е езиковите формации в текста да съжителстват заедно, като се допълват и по този начин пълноценно изпълняват определените им функции. Преобладава книжовната норма, в допълнение на елементи от узуса, които обогатяват и раздвижват съдържанието. Читателите се потапят в текст, който е извор на езиково и общокултурно богатство. Наблюдава се абсолютна симетрия, съжителство и е постигнат баланс при езиковите ситуации – между езиците и езиковите формации, между оригиналния и преводния текст. Авторските и редакторски стратегии се стремят да адаптират двете съдържания, за да се усещат като едно цяло. Няма нарушения в правописа и превключване на езиковите кодове. Преводачът се придържа към оригиналния текст със съответната „мярка“ и собствен стил, като използва различни регистри на езика. Няма привнесен нов семантичен слой, чрез който да бъде подтисната специфичността на изказа.

Текстът в книгата е многопластов, многопосочен и концептуален. Има смислова кохерентност. Текстовите компоненти са създадени според граматичните правила, носят информативност от първа степен (с почти известно съдържание), авторовият замисъл и цел са постигнати с определена завършеност. Съдържанието е насочено към любопитна читателска аудитория и представено чрез езикови формации от литературния регистър, както и отделни емоционално-оценъчни и експресивни лексикални единици от неформалния регистър на съвременния английски език, преведен на български. Композиционно-речевата форма е повествованието – разказът за човешката история в интерпретативна форма, придружен от диалогични текстове с динамична и остроумна размяна на реплики. Основната темпорална ориентация – сегашно време и преизказни форми.

Според използваните изразни средства, те могат да се определят като: думи с пряко и преносно значение (конкретни и абстрактни понятия) – метафорични и символни думи, а спрямо семантичната си структура – диалогични и наративни. Аргументацията е с емоционални компоненти, като се оперира със средства и изрази от разговорната реч. В текста езиковите формации са – стилистични фигури и тропи (метафори, символи, алегии, реторични въпроси, заемки,

фразеологизми и др.). Тематичните акценти са в областта на литературата, културологията, философията, историята, богословието, екранните изкуства и др. Някои от историите имат характера на дълъг разказ със съответните препратки.

Лексиката и синтаксисът са релевантни на художествения стил като композиционно-речеви форми – има редуване на сложни синтактични конструкции и прости изречения. Ключовите думи сменят позицията си. Преобладават спрегнатите глаголни форми, но има безлични и страдателни конструкции. Налице е добър подбор на стилистични похвати и динамичност на диалога, персонажите са представени чрез речеви характеристики. Една комуникативна единица съдържа на места по няколко микротекста, които помагат за усвояване на съобщението чрез тълкуване на важни фигури, мотиви и символи. Има често позоваване на по-късни събития и произведения на изкуствата (Шекспир, Оскар Уайлд, дават се примери с филми, литературни и музикални произведения и др.). При оценъчно-експресивното отразяване на фактите в текста са използвани темпорални връзки чрез повествованието (разказа), пространствени връзки – чрез описанията и причинно-следствени връзки – чрез разсъжденията-интерпретации и оценките в анализите. Много често имплицитните внушения препращат към социокултурни асоциации с обществена натовареност и послания. Тук „субективните възприятия и емоционалните преживявания стават основна, водеща част от съдържателния пласт на текста. При рефлексивните текстови форми е ясно изразено свързването на конкретни социални факти със собствената история и личния преживян социален опит“ (Монова 2019: 7). Авторът се разкрива пред света със специфичен поглед към живота и заобикалящата го реалност. Богатата гама от езикови формации и пълноценното използване на езиковите средства построяват в съзнанието втори свят, наричан от социолозите „втора информационна реалност“. Тя е плод на описанието на фактите с помощта на езика, като носи допълнителен смислов, оценъчно-коментарен и емоционален акцент. Изказът е богат и изпълнен с метаинформация. Текстовете притежават характерна субективна авторска модалност – собствен почерк, разпознаваемост и ясно изразена позиция, пречупена през хумора и иронията.

БИБЛИОГРАФИЯ

Ефтимова, Андреана. Медиен език и стил: теория и съвременни практики. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2014.

Ефтимова, Андреана. Регистри в журналистическия дискурс. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2018.

Монова, Тотка. Рефлексивният журналистически разказ – между „голите“ факти и емоционалната истина. В: Комуникация, медии и манипулация. София: Холотера, 2019.

Фрай, Стивън. Митове. София: Еднорог, 2019.

Интернет източници

РЕЧНИК НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК. Институтът за български език „Професор Любомир Андрейчин“, БАН. [//https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg](https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg)

Деливляева, Марина. Създадени по наш образ и подобие – възторжените „Митове“ на Стивън Фрай. <https://jasmin.bg/2019/pero/otks-ot-mitove-na-stivn-fraj/>

Stephen Fry's "Mythos" – a modern adaptation of ancient Greek myths and legends

Daniela Statulova,
student in the master's program "Traditional and digital publishing"
in Faculty of Journalism and Mass Communication,
Sofia University "St. Kliment Ohridski"

Abstract. The text deals with Stephen Fry's Mythos as a modern, authentic and humorous adaptation of the ancient Greek mythology. The study focuses on the applied language policies and practices, as well as the achieved balance in the language situations and formations. The creative figure of the author with a special point of view of the modern world and accepted stereotypes are essential. The research methodology combines theoretical and interdisciplinary analyses.

Keywords: language policies and practices, ancient Greek mythology, adaptation, Stephen Fry